

Erstatning for ugyldige forvaltningsvedtak

4.2.2020

Johannes Hygen Meyer,
Kommuneadvokaten i Oslo

Problemstillingen:

Under hvilke forutsetninger skal det svares erstatning for et ugyldig vedtak?

Eksempler på forvaltningsvedtak som det er krevd erstatning for i domstolene

- ▶ Bevillinger, konsesjoner, tillatelser til å utøve økonomisk aktivitet
- ▶ Plan- og bygningsvedtak
- ▶ Annen regulering/inn gripen i markedet
- ▶ Skatte- og avgiftsvedtak
- ▶ Fysisk maktutøvelse, innesperring på institusjon
- ▶ Utvisningsvedtak

‘Erstatning for ugyldige forvaltningsvedtak’ – hva dette typisk innebærer

- ▶ Det foreligger et enkeltvedtak, jf. forvaltningsloven § 2
- ▶ Enkeltvedtaket er ugyldig
- ▶ Erstatningssøksmålet er reist av partene i forvaltningssaken
- ▶ Det vil typisk dreie seg om rene formuestap

‘Erstatning for ugyldige forvaltningsvedtak’ – hva dette typisk *ikke* omfatter

- ▶ Ansvar for fysisk skadeforvoldelse
  - Ofte ikke vedtak
- ▶ Ansvar for ekspropriasjon
  - Vedtaket er gyldig
- ▶ Ansvar i kontraktsrettslige relasjoner
  - Ofte ikke myndighetsutøving
- ▶ Ansvar i anbudskonkurranser
  - Ikke myndighetsutøving
- ▶ Ansvar for «kontroll – og servicefunksjoner»
  - Ofte vedtak, men gjelder ofte annen krets personer og interesser enn sakens parter

Vilkårene for ansvar:

Ansvarsgrunnlag, årsakssammenheng og økonomisk tap

Ansvarsgrunnlag – hvilken regel?

Ansvarsgrunnlag – *hvilken regel?*

- ▶ Dette spørsmålet er ikke lovregulert
- ▶ To alternativer:
  - ‘Objektivt’ ansvar
  - ‘Subjektivt’ ansvar, jf. arbeidsgiveransvaret i skadeserstatningsloven § 2-1

Objektivt ansvar

Figur 4 – «Ugyldighet» som koblingsord

Betingelser (Ugyldighetsgrunner)

Materielle kompetansemangler

Personelle kompetansemangler

Saksbehandlingsfeil

Feil i faktum

Mangelfulle overveielser (bl.a. utenforliggende hensyn)

Ugyldighet

Følger

Dom for ugyldighet

Forvaltningsmessig omgjøring av vedtak

Ikke plikt (eller ikke rett) til å rette seg etter vedtak

Krav på erstatning

Krav på å få gjenopprettet den tidligere tilstand

Det offentliges arbeidsgiveransvar

- ▶ Skadeserstatningsloven § 2-1 nr. 1:

«Arbeidsgiver svarer for skade som voldes forsettlig eller uaktsomt under arbeidstakers utføring av arbeid eller verv for arbeidsgiveren, idet hensyn tas til om de krav skadelidte med rimelighet kan stille til virksomheten eller tjenesten, er tilsidesatt.»

Ansvarsgrunnlaget – hvilken regel?

- ▶ Hovedregelen er arbeidsgiveransvar, jf. skadeserstatningsloven § 2-1 nr. 1
  - Rt. 2010 s. 291 (Vangen Eiendom)
  - Høyesteretts dom 19. desember 2019 (HR-2019-2396-A)
- ▶ Unntak for særtilfelle, hvor det kan være objektivt ansvar
  - Tilbakeholdelse på psykiatrisk institusjon, jf. Rt. 1987 s. 1495 (Reitgjerdet)
  - Tilbakekall av advokatbevilling, jf. Rt. 2005 s. 416
- ▶ Fortsatt diskusjon i juridisk litteratur
  - Terminologisk eller reell uenighet?
  - Betydningen av Høyesteretts dom 19. desember 2019 (HR-2019-2396-A)

Ansvarsgrunnlaget – hvilken regel?

▶ Betydningen av EU/EØS-retten

- Staten kan bli ansvarlig for brudd på EU/EØS-retten til vern om individuelle private rettigheter
- Statens ansvar beror på en bred vurdering, hvor det bl.a. må foreligge «tilstrekkelig kvalifisert brudd» - forskjell fra skl. § 2-1?

Ansvarsgrunnlaget – hvilken regel?

- ▶ Betydningen av den Europeiske Menneskerettighetskonvensjon (EMK)
  - Inngrep i retten til privatliv og til familieliv kan komme i strid med art. 8
  - Bevillinger og konsesjoner kan regnes som 'property' etter art. 1 protokoll 1
  - EMK art. 13 stiller krav til en «effective remedy»: Adgangen til å kreve erstatning etter skl. § 2-1 «åpenbart tilstrekkelig» i.h.t. Rt. 2010 s. 291 (Vangen)

Ansvarsgrunnlag – eksempler på feil som kan utløse ansvar

Ansvarsgrunnlaget – eksempler på feil som kan utløse ansvar

- ▶ Utenforliggende hensyn, grovt urimelig, uforsvarlig skjønnsutøvelse
  - Ansvar, jf. bl.a. Rt. 1933 s. 548 (Raadhusospits), Rt. 1951 s. 19 (Mortvedt)

- ▶ Feil tolkning av lovhjemmelen
  - Ikke ansvar hvis det er unnskyldelig rettsvillfarelse, jf. bl.a. Rt. 1972 s. 578, Rt. 1995 s. 781
  - Streng norm for hva som er «forsvarlig» i aktsomhetsvurderingen, jf. Rt. 2010 s. 291 (Vangen)
  - Forskjell på stat og kommune? Jf. Høyesteretts dom 19. desember 2019 (HR-2019-02396-A)

Ansvarsgrunnlaget – eksempler på feil som kan utløse ansvar

- ▶ Feil i faktum
  - Ikke ansvar hvis unnskyldelig faktisk villfarelse
  - Forholdet til utredningsplikten i fvl. § 17
- ▶ Feil organ har truffet vedtaket
  - Ansvar i Rt. 2002 s. 683 (Vassøy Canning) – «åpenbart at det ikke forelå noen delegasjonsadgang» – men også brudd på saksbehandlingsregler
- ▶ Brudd på saksbehandlingsregler
  - Stort sett ansvar, jf. bl.a. Rt. 2002 s. 683 (Vassøy Canning), Rt. 2009 s. 354, Rt. 2009 s. 1319 (Fysioterapeut – avtalehjemmel)

Ansvarsgrunnlag – eksempler på sakstyper

Ansvarsgrunnlaget – eksempler på sakstyper

- ▶ Advokatbevilling
  - Objektivt ansvar i Rt. 2005 s. 416.
- ▶ Autorisasjon som tannlege
  - Ansvar etter skl. § 2-1 i Agder lagmannsretts dom 2. juli 2019 (LA-2018-179643) – brudd på EØS-avtalen. Saken er anket og sluppet inn til behandling i Høyesterett.
- ▶ Avtalehjemmel, driftstilskudd til helsepersonell
  - Ansvar for saksbehandlingsfeil i Rt. 2009 s. 1319 (Fysioterapeut)

Ansvarsgrunnlaget – eksempler på sakstyper

- ▶ Kommunale skjenke- og drosjebevillinger
  - Ansvar p.g.a. utenforliggende hensyn, grov urimelighet i flere saker
  - Ikke ansvar p.g.a. unnskyldelig rettsvillfarelse i Rt. 1995 s. 781 (Peelorg)
- ▶ Konesjoner/tillatelse til fiske eller oppdrett
  - Ikke ansvar etter skl. § 2-1 i Høyesteretts dom 19. desember 2019 (HR-2019-2396-A).
  - Ansvar etter skl. § 2-1 i Borgarting lagmannsretts dom 30. mai 2013 (LB-2012-64996).
  - Ansvar etter skl. § 2-1 i Gulating lagmannsretts dom 17. desember 2014 (LG-2013-175274). Nær objektivt ansvar?

Ansvarsgrunnlaget – eksempler på sakstyper

▶ Plan- og bygningsvedtak

- Mange saker
- Ansvar for uforsvarlig saksbehandling etter skl. § 2-1 i bl.a. Rt. 2009 s. 354
- Ikke ansvar etter skl. § 2-1 i bl.a. Rt. 2010 s. 291 (Vangen)

▶ Skatte- og avgiftsvedtak

- Ansvar for uforsvarlig saksbehandling etter skl. § 2-1 i Borgarting lagmannsretts dom 4. nov. 2019 (LB-2018-135984)
- Ikke ansvar etter skl. § 2-1 i Borgarting lagmannsretts dom 7. mars 2016 (LB-2015-70297)

Ansvarsgrunnlaget – eksempler på sakstyper

- ▶ Tilbakehold i psykiatrisk institusjon
  - Objektivt ansvar i Rt. 1987 s. 1495
- ▶ Uhjemlet bruk av glattcelle
  - Ansvar etter skl. § 2-1 i Oslo tingretts dom 2. juni 2014 (TOSLO-2013-103468) – brudd på EMK art. 8
- ▶ Utvisning fra riket
  - Ikke ansvar etter skl. § 2-1 eller EMK i Borgarting lagmannsretts dom 25. oktober 2015 (LB-2015-35426)

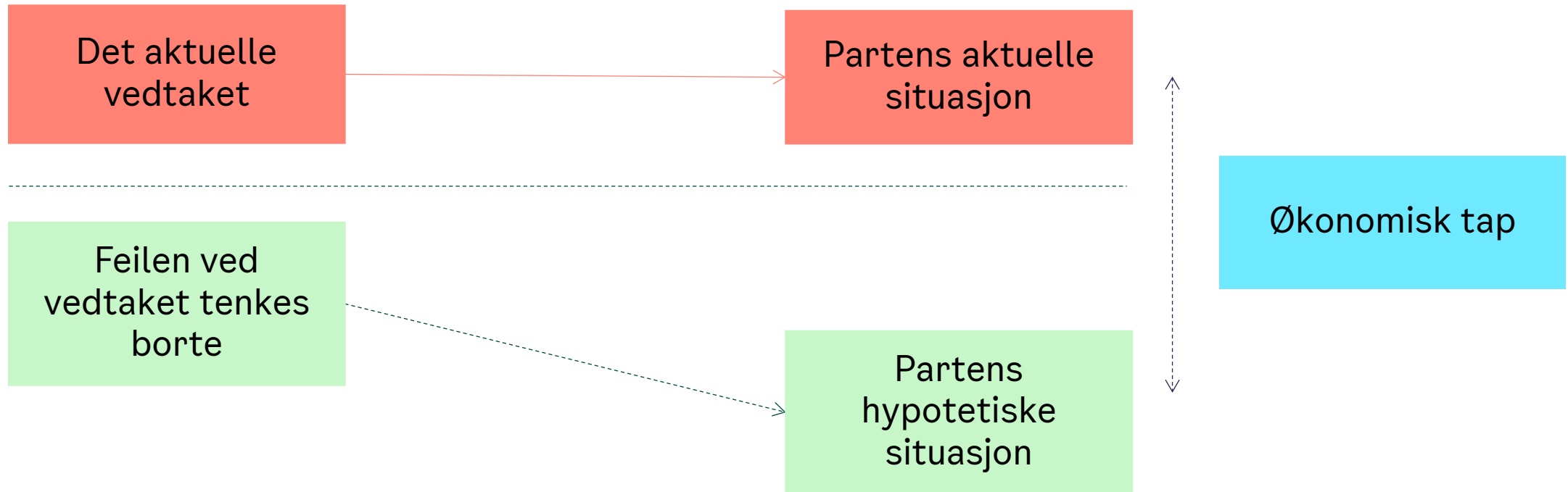
Ansvarsgrunnlag - oppsummering

Årsakssammenheng og økonomisk tap

Årsakssammenheng og økonomisk tap

Årsakssammenheng og økonomisk tap

- ▶ Må være «rimelig sannsynlighetsovervekt» for at det gyldige vedtaket ville ha gått i den private parts favør
  - Rt. 1995 s. 781 (Peelorg), Rt. 2002 s. 683 (Vassøy Canning)
- ▶ Hvem har bevisbyrden?
  - Den private part har bevisbyrden for sitt økonomiske tap, jf. bl.a. Rt. 2009 s. 1319
  - Men det offentlige vil kunne ha bevisbyrden for at et annet vedtak også ville ha gått i partens disfavør, jf. Rt. 1997 s. 343 (Nordahl Bruuns gate)

Årsakssammenheng og økonomisk tap – ansvar for omsetningstap m.v. («positiv interesse»)

- ▶ Samme vedtak med annen lovhjemmel?
  - Henvisning til annen hjemmel må være konkret, jf. Rt. 1997 s. 343 (Nordahl Bruuns gate)
  - Ikke ansvar i Borgarting lagmannsretts dom 8. april 2010 (LB-2009-136211)
- ▶ Samme vedtak med annen skjønnsutøvelse?
  - Forholdet til domstolenes prøvesesrett
  - Ikke ansvar i Rt. 1996 s. 64 (skjenkebevilling). Avventende i Rt. 2010 s. 376 (drosjebevilling)

Årsakssammenheng og økonomisk tap – ansvar for omsetningstap m.v. («positiv interesse»)

- ▶ Samme vedtak med riktig saksbehandling?
  - Merk at vedtaket er gyldig dersom «det er grunn til å regne med at feilen ikke kan ha virket bestemmende på vedtakets innhold», jf. jf. fvl. § 41
  - Ofte ansvar når vedtaket er ugyldig, jf. bl.a. Rt. 2009 s. 354. Ikke ansvar i Rt. 1990 s. 1001
- ▶ Konkurransen om knapphetsgode
  - Må også sannsynliggjøre at den private parten ville ha nådd opp i konkurransen

Årsakssammenheng og økonomisk tap – ansvar for utgifter til saksbehandling m.v. («negativ interesse»)

- ▶ Avgrensning av ansvaret til utgifter
  - Ansvar for investeringsutgifter i Rt. 2002 s. 683 (Vassøy Canning)
  - Ansvar for advokatutgifter i Borgarting lagmannsretts dom 4. nov. 2019 (LB-2018-135984)

Oppsummering:

Under hvilke forutsetninger skal det svares erstatning for et ugyldig vedtak?

Takk for meg

